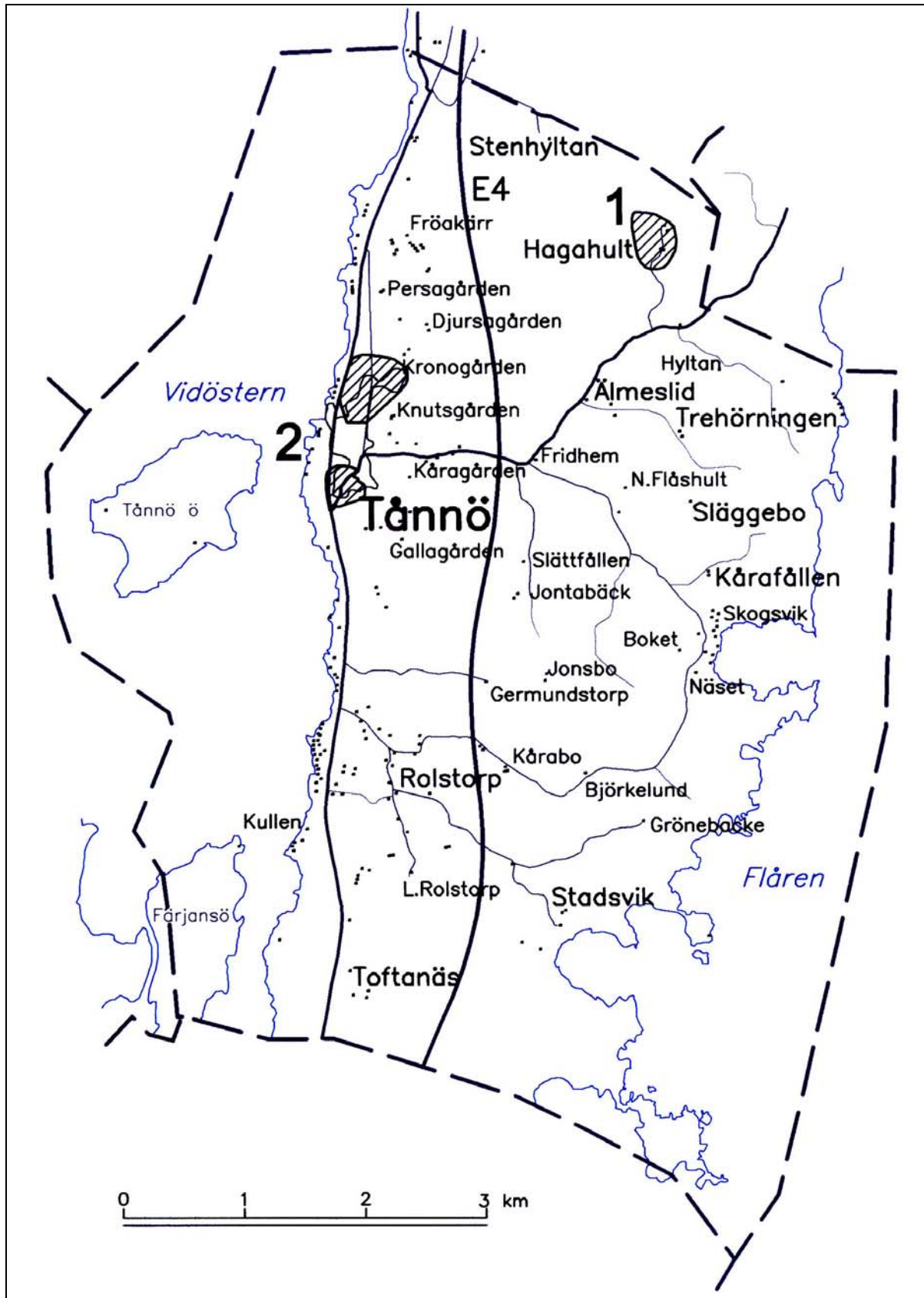

Värt att värna - Tännö socken

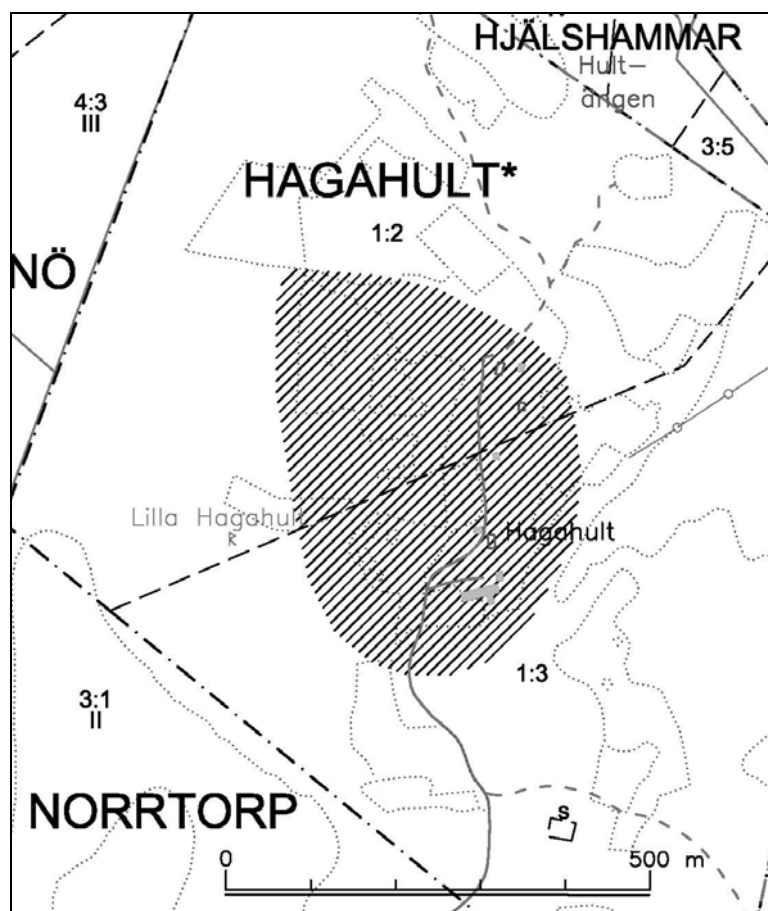
Karta över Tännö socken, med urval av objekt och miljöer.

Tännö socken i Östbo härad ligger söder om Värnamo, mellan sjöarna Vidöstern och Flåren. Den västra delen utgörs av ett storslaget öppet jordbrukslandskap, sluttande mot Vidöstern, medan den östra delen mot Flåren domineras av skogsmark. Tännö ö och delar av Färjansö i Vidöstern tillhör Tännö. Sockenkärnan ligger centralt i bygden, intill Vidöstern. Sjön och anslutande områden har erbjudit en rikedom av näringsresurser, fisk, fågel och vilt, vilket inneburit att människor tidigt har bosatt sig här. Det framgår bland annat som spår av stenåldersboplatser och lösfynd. Att här sedan länge funnits en fast bygd framgår av höggravfälten från yngre järnålder i Norrtorp. Socken omtalas första gången i skrift åren 1236 – 1238.

I Tännö finns ingen tätortsstruktur utöver sockenkärnan. Näringslivet domineras av jord- och skogsbruk och mindre verkstäder.

Tännö har ca 400 invånare, varav ungefär hälften bor i kyrkbyn.

1 - Hagahult

Hagahult är en skiftad by med två gårdar, omgivna av betesmark och skogs- och mossmark. De äldre inslagen i odlingslandskapet kännetecknas av småskalighet, ogödslade hackslåttermarker, stengärdesgårdar och odlingsrösen.

Den norra gårdens (Hagahult 1:2) ängsmark slås delvis för att ge foder åt utegående kor. Manbyggnaden utgörs av en timrad tvåvånings parstuga med timmerstomme, uppförd 1830 – 1835. I övrigt finns på gården en f d undantagsstuga, uppförd 1894, en bod och två ladugårdar. De två senare är uppförda i skiftesverk och tjärade, byggda 1835 – 1840 respektive 1899.

Manbyggnaden på Hagahult 1:2, byns norra gård

Den södra gården (Hagahult 1:3) har en timrad parstuga uppförd 1876 som manbyggnad. Den är moderniserad exteriört. Den f d undantagsstugan, en enkelstuga, har en förstukvist och en pardörr som flyttades från manbyggnaden på 1930-talet. Gården låg före laga skiftet vid nuvarande Hagahult 1:2. Söder om gården återfinns en backe, rik på enar.

Byggnadsantikvarisk värdering

Det småskaliga odlingslandskapet med hackslåttermark har få motsvarigheter i länet och har därmed högsta bevarandevärde. Värdet förutsätter att landskapet hålls öppet och vårdas.

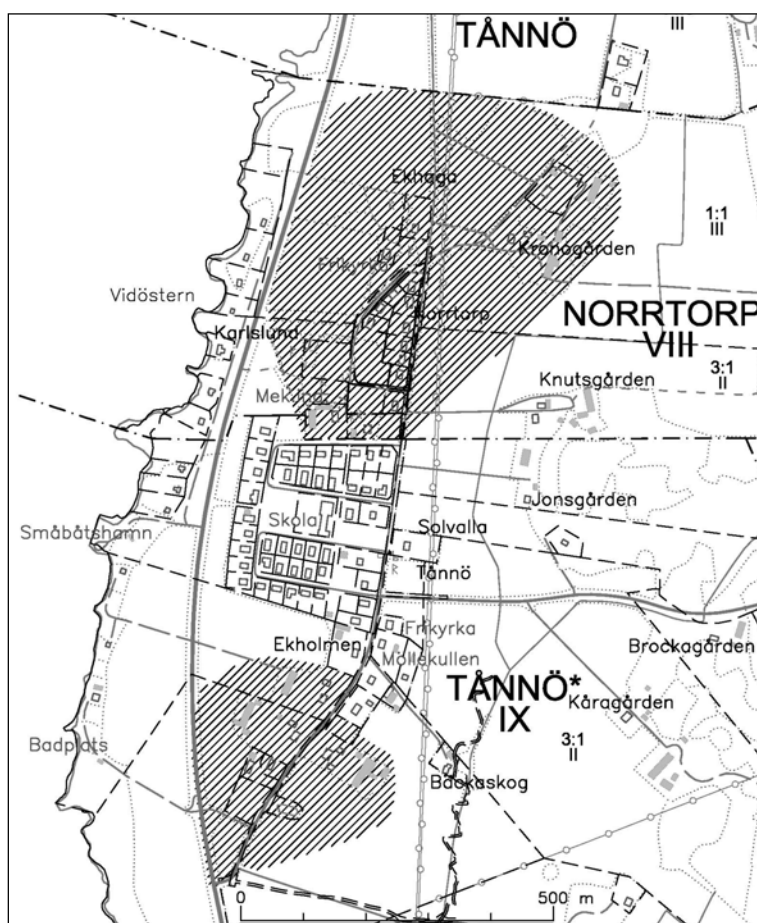
Restriktivitet iakttas vid förändring av bebyggelse med ursprunglig karaktär.

Tidigare utredningar

Kulturhistorisk utredning (objekt nr 116, 117, 1984), Värnamo kommun.

Bevarandeprogram för odlingslandskapets natur- och kulturmiljövården (objekt nr 178, 1992), Länsstyrelsen.

2 - Tännö sockenkärna och Norrtorp

Området ingår i det öppna, storslagna jordbrukslandskapet, i anslutning till Vidöstern. Att bygden tidigt har haft betydelse visar höggravfälten från yngre järnålder i Norrtorp (fornlämningarna nr 23 och 24). På det nordligaste av dem, nr 24, återfinns 47 synliga gravar i form av högar och stensättningar. Gravfältet är skadat av en vägdragningslinje, den gamla landsvägen. På det södra gravfältet, nr 23, finns ca 60 synliga högar och stensättningar samt sju resta stenar. I anslutning till detta finns även en runsten (fornlämning nr 22). Runinskriften lyder *"Gudvar lät resa denna sten efter Öde, sin son och Karl efter Sten, sin son, Gud hjälpe själen"*. Gravfälten ligger något uppdragna från Vidöstern. De är därmed såväl exponerade ut mot vattnet, som väl synliga i den öppna åkermarken mot öster. Gravfälten är fragmentariska och delvis skadade av åkerbruk och bebyggelse men utgör ett vackert inslag i landskapet och ligger väl synliga.

På fornlämning nr 23 ligger Karlslund (Norrtorp 3:1), en parstuga uppförd 1870. Byggnaden har tidigare haft en funktion som fattigstuga och ålderdomshem. Den brukas numera som hembygdsgård av Tännö hembygdsförening, bildad 1986. Den timrade byggnaden vänder en förstukvist med lövsågerier mot öster.

Karlslund i Norrtorp, numera Tännö hembygdsgård (Norrtorp 3:1)

I Tännö finns delar av de funktioner kvar som konstituerar en sockenkärna: kyrka med kyrkogård, församlingshem och skola.

Den nyklassicistiska Tännö kyrka uppfördes i sten och tegel av sockenborna 1849, med Voxtorps kyrka som förebild men i mindre skala. Ritningarna, daterade 1845, utfördes av Ludwig Hawerman på Överintendentämbetet. Kyrkobygget påbörjades den 30 april och den första gudstjänsten hölls redan den 21 oktober samma år. År 1852 invigdes kyrkan. Om kyrkobygget berättas i sockenprotokollen, men även i den dagbok som torparsonen Petter Svensson från Kårabo har lämnat efter sig. I samband med uppförandet revs den gamla medeltida kyrkobyggnaden i trä. Den vitputsade kyrkans torn kröns av en öppen lanternin, färgsatt i rött och vitt. Kyrkans västportal har fått en ovanlig utformning; halvkolonnerna som flankerar porten fortsätter i en vulstbåge ovanför det halvmåneformade fönstret. Tännö kyrka är en de mest välbevarade och vackra nyklassicistiska kyrkorna i Småland, med bland annat en oförändrad invändig färgsättning i ljust grått och guld.

Väster om byvägen ligger kyrkogården, inhägnad av en vällagd stenmur med smidesgrindar.

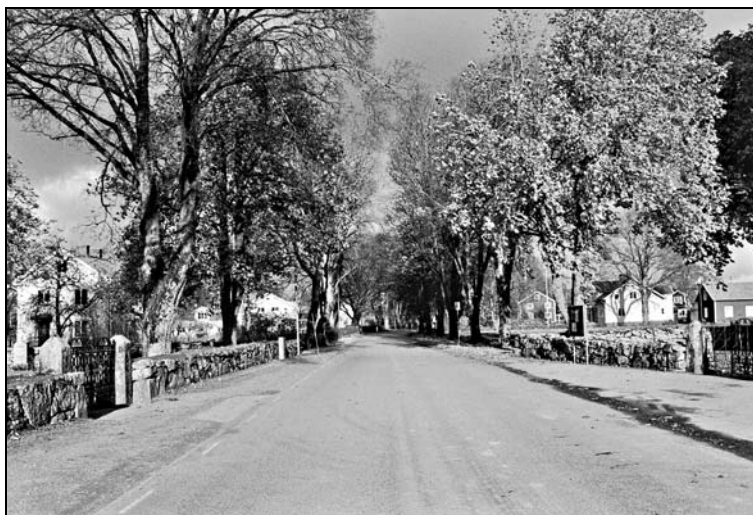

Tännö kyrka från sydväst (Tännö 17:1)

Norr om kyrkan ligger gården Tännö Jontagård (Tännö 2:22, Kyrkvägen 6). Den timrade manbyggnaden uppfördes 1886. Den är förändrad exteriört, och har nu en gul locklistpanel. På gården finns även ett mindre bostadshus och en bod. Öster om mangården återfinns ladugård och loge, byggd 1950 i tegel och trä.

Bostadshuset på Kyrkvägen 8 (Tännö 2:20) har tidigare inrymt skjutsstation och gästgiveri. Huset har flyttats, det låg tidigare närmare vägen. Byggnaden uppfördes förmodligen i samband med laga skiftet 1844. I huset finns den gamla skjutstavlan bevarad, vilken när verksamheten bedrevs satt väl synlig på ytterväggen. Texten lyder *"Tännö Skutsstajon Till Bohr 1.1 1.65 Wirnamo 1.1 1.65 Dörarp 1.6 2.40"*.

År 1864 uppfördes en folkskola i Tännö, nordväst om kyrkan. Byggnaden var även sockenstuga och kom senare att fungera som poststation och kommunalhus (Tännö 17:2). Tännö församling övertog byggnaden av Bors kommun vid kommun-sammanslagningen. Den timrade byggnaden är förändrad exteriört och har numera en reveterad fasad med gul spritputs. I en byggnad intill, återfinns Tännö församlingshem.

Den genomgående Kyrkvägen i Tännö

Norr om det f d skolhuset ligger Tännö Jontagård (Tännö 2:5) vid Kyrkvägen 5. Manbyggnaden och ekonomibyggnaderna uppfördes på 1880-talet och arrendatorsbostaden 1895. Manbyggnad och arrendatorsbostad är uppförda i timmer med vit locklistpanel. Bägge har frontespis och förstukvistar med lövsågerier. Väster om mangården ligger fägården med ladugård/loge och bodar.

På Tännö 2:4, Kyrkvägen 7, finns en f d undantagsstuga av parstugetyp, med en förstukvist med fina lövsågerier i vitt och brunt.

Gården Ekholmen (Tännö 2:10) vid Kyrkvägen 7, med en manbyggnad uppförd omkring 1890, har även den fungerat som gästgiveri och skjutshåll.

Filadelfiakapellet ligger i en fastighet på Kyrkvägen 14 (Tännö 3:4, Solbacken). Byggnaden uppfördes ursprungligen som affärs- och bostadshus 1931 och inrymde även Tännö poststation. Filadelfia övertog byggnaden i början av 1970-talet.

Till ett senare skede i Tännös bebyggelse hör Björkeborg, en funkisvilla uppförd 1944 av den lokale byggmästaren Robert Linell. Linells snickeri startade sin verksamhet i Tännö i början av 1930-talet. Byggnaden har ett funktionalistiskt formspråk, en kvadrat krönt av ett tälttak, ett "bläckhorn", och asymmetriskt placerade fönster. Den tidigare reveteringen är numera ersatt av en grön locklistpanel. Norr härom vidtar en villabebyggelse från 1970-talet, med skolbyggnaden i centrum.

Tännös f d prästgård ligger märkligt nog långt från kyrkan, i den norra delen av Norrtorp (Norrtorp 1:15). Den fungerade som prästgård fram till 1914, därefter som löneboställe. Den är ursprungligen inte uppförd som prästgård. Bostadshuset är numera avstyckat från ekonomibygnaderna. På en höjd, omgiven av ett öppet odlingslandskap, ligger manbyggnaden, uppförd 1883. Den timrade byggnaden av parstugetyp har nyare faluröd locklistpanel och snickerier. De gamla fönsterglasen togs tillvara i samband med renoveringen. Nordväst om manbyggnaden ligger den f d arrendatorsbostaden från 1870-talet, en timrad byggnad med faluröd locklistpanel. Invändigt finns rester efter lerklining på timmerväggarna. Utvändigt är det nordvästra hörnet av taket avskapat, enligt uppgift för att mjölk bilen skulle klara den snäva svängen mellan huset och ett stort träd.

I sockencentrats norra utkant ligger Tännö missionshus (Värnamo-Norrtorp 1:2), uppfört 1877. Även denna byggnad ligger mitt i ett höggravfält från yngre järnålder (fornlämning nr 24). Byggnaden har en absidliknande utbyggnad mot norr, vilken har ersatt den ursprungliga ingången. Missionshuset har renoverats ett flertal gånger. År 1978 undersöktes en skadad gravhög under missionshuset.

Byggnadsantikvarisk värdering

Området med ett storslaget, öppet och brukat jordbrukslandskap, dess rika inslag av fornlämningar och sockenkärnan med kyrka, delvis välbevarad bebyggelse och lövträdsallé motiverar ett mycket högt bevarandevärde. Gravfälten från yngre järnålder i Norrtorp (fornlämningarna nr 22, 23, 24) utgör fornlämningar av riksintresse.

Tidigare utredningar

Översiktlig naturinventering i Värnamo kommun (1975), Värnamo kommun.

Översiktlig fornlämningsanalys i Värnamo kommun (Raä 1979:11), Värnamo kommun.

Kulturhistorisk utredning (områden nr 45, 46, objekt nr 158, 1984), Värnamo kommun.

Bevarandeprogram för odlingslandskapets natur- och kulturmiljövården (objekt nr 177, 1992), Länsstyrelsen.